

The background of the entire slide features a close-up of a globe showing the continents of Africa and Europe. In the foreground, on the left, is a large, light-colored wooden chess piece, likely a king or queen. Other chess pieces are visible in the background, slightly out of focus.

ΚΕΔΙΣΑ **KEDISA**

ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ
CENTER FOR INTERNATIONAL STRATEGIC ANALYSES

Η Στρατηγική της Βρετανίας στον Αρκτικό Κύκλο

Βαλάντης Φάκος

Ερευνητική Εργασία Νο. 62

Ερευνητική Εργασία Νο. 62

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ ΣΤΟΝ ΑΡΚΤΙΚΟ ΚΥΚΛΟ

ΒΑΛΑΝΤΗΣ ΦΑΚΟΣ

Αναλυτής ΚΕΔΙΣΑ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΕΔΙΣΑ

Δρ. Ανδρέας Γ. Μπανούτσος, Πρόεδρος

Δρ. Παναγιώτης Σφαέλος, Αντιπρόεδρος & Δ/ντης Ερευνών

Βασίλης Παπαγεωργίου, Γενικός Γραμματέας

Αργέττα Μαλιχουτσάκη, Οικονομική Διαχειρίστρια

Ευάγγελος Διπλάρας, Μέλος

Ευάγγελος Κούλης, Μέλος

Αναστασία Τσιμπίδη, Μέλος

© 2021 Center for International Strategic Analyses (KEDISA, All Rights Reserved)

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without written permission of the publisher

Η Στρατηγική της Βρετανίας στον Αρκτικό Κύκλο

Source: Central Intelligence Agency

Table of Contents

Εισαγωγή.....	3
Θεωρητικό Πλαίσιο.....	3
Ενέργεια: Μία Νέα Διάσταση της Ασφάλειας.....	4
Ιστορικό Υπόβαθρο.....	6
Στροφή Του Ενδιαφέροντος Στον Υψηλό Βορρά.....	8
Βρετανικό Κράτος Και Βόρεια Μεσόγειος.....	9
1.1 Ζητήματα Ασφάλειας.....	10
1.2 Τομέας Λήψεως Αποφάσεων.....	10
1.3 Οικονομικές Προοπτικές.....	11
1.4 Περιβαλλοντική Διάσταση.....	11
1.5 Μεταστροφή Στον Τομέα Της Άμυνας.....	12
1.6 Συνεργασίες Διμερούς-Πολυμερούς Φύσεως Και Προοπτικές.....	12
Η Ατλαντική Συμμαχία: Νέος παίχτης Στην Αρκτική Σκακιέρα;.....	13
Συμπέρασμα.....	14
Παράρτημα.....	15
1.7 Ο Πλούτος Των Πάγων.....	15
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία – Πηγές.....	19
Ελληνική Βιβλιογραφία – Πηγές.....	19

Εισαγωγή

Στην παρούσα ερευνητική εργασία θα υπάρξει αναφορά στην αναβάθμιση της γεωπολιτικής, γεωστρατηγικής και γεωοικονομικής σημασίας της περιοχής της Αρκτικής ως ενδεχόμενο που εντάσσει τον συγκεκριμένο χώρο στα ζητήματα ασφάλειας των κρατικών δρώντων και ενδέχεται να ενισχύσει τον διακρατικό ανταγωνισμό και να προκαλέσει εντάσεις και αλλαγές στο υπάρχον Διεθνές Σύστημα. Αρχικά, θα πραγματοποιηθεί μια σύντομη παρουσίαση του θεωρητικού υπόβαθρου της μελέτης με αναφορά τόσο στον δομικό ρεαλισμό όσο και στην σχέση ενέργειας και ασφάλειας. Επιπλέον, θα επιχειρηθεί μια ιστορική αναδρομή στην σημασία της περιοχής του Αρκτικού Κύκλου κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου αλλά και σήμερα όπου παρατηρείται πως όλο και περισσότεροι δρώντες στρέφουν το βλέμμα τους προς τον αναδυόμενο πλούτο των πάγων. Στην συνέχεια, θα αναλυθεί η αρκτική στρατηγική που ακολουθεί το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βορείου Ιρλανδίας εκφράζοντας μια παραδοσιακή ιστορική σύνδεση με την περιοχή παρόλο που συνιστά ένα κράτος το οποίο δεν εντάσσεται σε αυτά που συνορεύουν με την Αρκτική και ενέχουν κυριαρχικά δικαιώματα. Τέλος θα υπάρξουν κάποιες συμπερασματικές επισημάνσεις για τις μελλοντικές βλέψεις της Βρετανίας αλλά και διεθνών οργανισμών όπως το ΝΑΤΟ που επιχειρεί να επεκτείνει τα σύνορα δράσης του προς τον Βορρά.

Θεωρητικό Πλαίσιο

Αν και με την λήξη του Ψυχρού Πολέμου και την στροφή προς ένα φιλελεύθερο άξονα που εκφράζει τις αγαθές προθέσεις των κρατών και την έμφαση στην συνεργασία και την αλληλεξάρτηση, ο 21^{ος} αιώνας χαρακτηρίζεται ως αιώνας ανασφάλειας διότι παρά την εμφάνιση των ασύμμετρων απειλών, το *modus operandi* των κρατών δεν μεταβλήθηκε¹. Το διακρατικό σύστημα συνεχίζει να χαρακτηρίζεται από έντονο ανταγωνισμό, καθώς τα κράτη δρώντας ορθολογικά δίνουν έμφαση στο

¹ Τα κράτη λειτουργούν ως κυρίαρχοι δρώντες του Διεθνούς Συστήματος και μεριμνούν για την επιβίωση τους (αρχή της αυτοβοήθειας) καθώς δεν υπάρχει μια ανώτατη αρχή ενώ εκλείπει και ο θεσμός της δικαιοσύνης σε διεθνές επίπεδο. Σε ένα τέτοιο ανταγωνιστικό περιβάλλον, όπου η απόκτηση ισχύος ενός κράτους δημιουργεί ανασφάλεια στα υπόλοιπα και που υπάρχει αμφιβολία για τις δυνατότητες και κυρίως τις προθέσεις των κρατικών δρώντων, δεν μπορεί να υπάρξει απόλυτη παρά μόνο προσωρινή ταύτιση συμφερόντων και συμμαχίες.

συγκριτικό και όχι στο απόλυτο πλεονέκτημα. Επιπρόσθετα, επιδιώκουν να αποκτήσουν ισχύ στην προσπάθεια διατήρησης της θέσης τους και αναβάθμισης του ρόλου και της επιρροής τους, μια ενέργεια που προκαλεί φόβο στους υπόλοιπους παίκτες και τους αναγκάζει να συμπεριφερθούν με ανάλογο τρόπο². Η ταύτιση της μεγιστοποίησης ισχύος με την ασφάλεια σε συνδυασμό με τα διλήμματα για τις βλέψεις των κρατών συνιστά πρόσφορο έδαφος για την αναζωπύρωση ιστορικών εχθριών, -κάτι που παρατηρείται και στο παράδειγμα του Αρκτικού Κύκλου- καταστάσεις που αναβαθμίζουν τις διακρατικές διαφορές και δύναται να εξελιχθούν σε εντάσεις και ένοπλες συγκρούσεις. Σε ένα τέτοιο σύστημα έννοιες όπως η ενέργεια, το νερό, το περιβάλλον αποκτούν όλο και περισσότερη σημασία και εντάσσονται στην ατζέντα των κρατών για ενίσχυση της ισχύος τους και τη διατήρηση της ασφάλειας και της κανονικότητας τους.

Ενέργεια: Μία Νέα Διάσταση της Ασφάλειας

Χαρακτηριστικά, η σχέση της ενέργειας με την ασφάλεια απασχολεί το πεδίο των διεθνών σχέσεων και συνιστά μια έννοια που γίνεται διαφορετικά αντιληπτή για τα κράτη. Παραδείγματος χάρη τα κράτη-παραγωγοί ενδιαφέρονται για την ασφάλεια εξόρυξης, εκμετάλλευσης και διακίνησης των ενεργειακών τους προϊόντων ενώ τα κράτη-καταναλωτές για την απρόσκοπτη πρόσβαση στις πηγές της ενέργειας. Ο ρόλος της ενέργειας αναβαθμίζεται καθώς πολλαπλασιάζονται οι ενεργειακές ανάγκες των κρατών για την διατήρηση της εύρυθμης λειτουργίας τους (π.χ κράτη όπως η Κίνα και η Ινδία έχουν τριπλασιάσει από το 2000 τις ενεργειακές τους εισαγωγές) ενώ συνάμα η ενέργεια συνιστά τμήμα παροχών των κρατών προς τους πολίτες³. Η απουσία κατοχής ενεργειακών πόρων δεν σημαίνει ότι ένα κράτος μειωνεκτεί ντε φάκτο σε επίπεδο ισχύος αλλά και σε λειτουργικό επίπεδο, απλά δημιουργείται δυσλειτουργία στην εύρυθμη κανονικότητα του, διευρύνοντας την

² Με άλλα λόγια οι δομικοί παράγοντες του συστήματος (αναρχία, επιδίωξη αύξησης ισχύος, κυρίαρχη μονάδα το κράτος, ανασφάλεια, και έλλειψη δικαιοσύνης) αναγκάζουν τα κράτη σε συγκεκριμένο τρόπο συμπεριφοράς.

³ Σε αυτό το σημείο εισέρχεται μια νέα διάσταση της ασφάλειας που ξεφεύγει από το κρατοκεντρικό προσανατολισμό και τοποθετεί στο επίκεντρο το άτομο. Αφού, στόχος του κράτους είναι η ευημερία των πολιτών του, το ίδιο καθίσταται πηγή ασφάλειας. Υπάρχουν όμως περιπτώσεις, που το ίδιο το κράτος δύναται να αποτελέσει πηγή ανασφάλειας. Στο ενδεχόμενο μη δυνατότητας κάλυψης των αναγκών των πολιτών του π.χ παροχή ενέργειας για ηλεκτρισμό ή θέρμανση τότε δημιουργούνται εντάσεις, δυσaréσκεια και κινητοποιήσεις που ενδέχεται να διαταράξουν την εύρυθμη λειτουργία του κράτους και όταν τίθεται ζήτημα επιβίωσης δύναται να οδηγήσουν στον κατακερματισμό του. Το φαινόμενο αυτό είναι ιδιαίτερα έντονο στην Αφρικανική Ήπειρο όπου το έλλειμα ενέργειας συνδέεται με την έλλειψη υδάτινων πόρων και την αδυναμία επισιτισμού της κοινωνίας.

πολιτική του εξάρτηση ευθέως αλλά και μέσω του διεθνούς δανεισμού του, καθιστώντας το ευάλωτο σε ποικίλες διεθνείς κρίσεις.

Όπως προειπώθηκε, η ενέργεια είναι ένα ιδιαίτερο ζήτημα το οποίο εντάσσεται στον τομέα της διεθνούς ασφάλειας καθώς μια σειρά από πολλά ζητήματα επηρεάζονται από την ομαλή κίνηση των ροών της ενέργειας⁴. Συνιστώσες όπως η ικανότητα στην πρόσβαση σε σταθερές τιμές και ποσότητες ενέργειας, ικανές να καλύψουν τις ανάγκες των κρατών, η δυνατότητα του κράτους καταναλωτή να επιλέγει την χώρα παραγωγής (energy diversification), η ισορροπία μεταξύ των κρατών⁵, η προστασία του περιβάλλοντος (νέα διάσταση) και οι υδάτινοι πόροι (διότι η πρόσβαση σε ύδωρ συνδέεται με την πρόσβαση σε πηγές ενέργειας) ενισχύουν τον ρόλο των ενεργειακών πόρων για την διατήρησης της ασφάλειας. Εν ολίγοις, οι σχέσεις μεταξύ των κρατών σε ζητήματα ενέργειας δεν είναι μόνο οικονομικές αλλά και γεωπολιτικής. Με βάση τα προειπώμενα, η απρόσκοπτη πρόσβαση στα αποθέματα ενέργειας προϋποθέτει και καλές σχέσεις με τα κράτη-παραγωγούς. Το ενδεχόμενο χρήσης της ενέργειας ως πολιτικό «όπλο»⁶ τρομοκρατεί τα κράτη καθώς μειωμένη ροή ενέργειας συνεπάγεται μείωση ρυθμών ανάπτυξης⁷. Συνεπώς, η ενέργεια μετατρέπεται από ένα απλό προϊόν σε ζήτημα ασφάλειας. Ταυτόχρονα, δύναται να χρησιμοποιηθεί ως χρηστικό εργαλείο για την κινητοποίηση των μηχανών των ενόπλων δυνάμεων στην περίπτωση μιας σύγκρουσης.

Με βάση τα παραπάνω, η ενέργεια ανάγεται σε πρωτεύον ζωτικό συμφέρον (επιβίωσης) αφού η στέρηση της δημιουργεί κινδύνους οικονομικής και κοινωνικής φύσεως, περιφερειακές αναταραχές και απειλεί την ίδια την υπόσταση ενός κράτους.

⁴ Υπό μια έννοια, η ενέργεια έχει την ιδιότητα να «ομαλοποιεί» την ασφάλεια.

⁵ Ορισμένα κράτη έχουν μεγάλες ποσότητες ενεργειακών αποθεμάτων και ορισμένα κράτη έχουν ισχυρές οικονομίες και δυνατότητα αγοράς τους. Κάποια κράτη έχουν και τα δύο ενώ άλλα δεν έχουν ούτε ισχυρά αποθέματα ούτε ισχυρές οικονομίες και αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα επιβίωσης των πολιτών τους.

⁶ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το περιστατικό με τους Κινέζους ψαράδες (στις 7 Σεπτεμβρίου του 2010) που συνέλαβε η Ιαπωνική ακτοφυλακή διότι θεωρήθηκε ότι παραβίασαν τα ιαπωνικά χωρικά ύδατα. Ως απάντηση η Κίνα απαίτησε την απελευθέρωση τους αλλιώς θα σταματούσε την εξαγωγή σπάνιων γαιών, μια κίνηση που θορύβησε τόσο την Ιαπωνία όσο και τα υπόλοιπα κράτη. Συγκεκριμένα η Βρετανία, συμπεριέλαβε στην νέα της στρατηγική, ως αιτία πολέμου την άρνηση της πρόσβασης και απόκτησης σπάνιων γαιών.

⁷ Η ηθελημένη μείωση των ροών σχετίζεται με την απόφαση των κρατών που παράγουν ενέργεια. Αυτού του είδους οι αποφάσεις έχουν αντίκτυπο γεωπολιτικό όχι μόνο σε τοπικό ή εθνικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Οι άμεσες συνέπειες είναι πολύ ισχυρότερες στα κράτη-καταναλωτές από ό,τι στα κράτη-παραγωγούς. Εφόσον η ενέργεια θεωρείται δημόσιο αγαθό και όχι ως πολλαπλασιαστής ισχύος του κράτους, τότε η ασφαλής πρόσβαση σε αυτήν θεωρείται μη διαπραγματεύσιμη. Εάν όμως, η πρόσβαση εμποδιστεί ή προσκρούσει σε ζητήματα ασφάλειας τότε ανατρέπεται η λογική αντιμετώπισης της και εξετάζεται ως ζήτημα ασφάλειας.

Συνεπώς, σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα, τα κράτη κατέστησαν τους ενεργειακούς πόρους σε ζήτημα εθνικής στρατηγικής αλλά και λειτουργικής συνεργασίας, συμπεριέλαβαν το ζήτημα αυτό στα πρωτεία της πολιτικής τους ατζέντας και εφάρμοσαν ανάλογες πολιτικές αναφορικά με τον έλεγχο (πολιτικό και στρατιωτικό) στις πηγές ενέργειας για την ομαλή λειτουργία τους και την αποφυγή με κάθε τρόπο της πιθανότητας να καταστούν ευάλωτα σε μελλοντικές απειλές. Στην συγκεκριμένη κατηγορία εντάσσεται και η περιοχή της Αρκτικής, ένας χώρος μείζονος γεωπολιτικής σημασίας και τοποθεσίας, με τεράστιο ορυκτό πλούτο και δυνατότητες εκμετάλλευσης αλιείας και ναυσιπλοΐας που προσφέρει την ικανότητα ανάπτυξης και προβολής ισχύος των κρατών που έχουν κυριαρχικά δικαιώματα.

Ιστορικό Υπόβαθρο

Όπως προειπώθηκε, λόγω της σημαντικής γεωγραφικής της θέσης και του πλούσιου υπεδάφους της, η περιοχή της Αρκτικής έχει αποτελέσει το «μήλον της έριδος» για τα κράτη με τα οποία συνορεύει και όχι μόνο⁸. Η στρατηγική χρησιμότητα της ευρύτερης περιοχής αποτέλεσε σημείο-κλειδί για τους συμμάχους, κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου καθώς μπορούσαν να διατηρούν σημεία ελέγχου και ανεφοδιασμού στην κοινή τους προσπάθεια. Με τη λήξη του πολέμου, επήλθε και η πυρηνικοποίηση της Αρκτικής⁹. Η περιοχή ξεκίνησε να διεκδικείται μετά το 1945 καθώς οι Η.Π.Α και η Σοβιετική Ένωση άρχισαν να ανταγωνίζονται για την επικράτηση στη παγκόσμια σκακιέρα. Τα δύο κράτη, επιζητούσαν τη γεωγραφική θέση της Αρκτικής, για να ενισχύσουν την κυριαρχία τους έναντι του αντίπαλου δέους. Ένας κύριος στόχος τόσο των Αμερικανών όσο και των Σοβιετικών, ήταν οι φυσικοί πόροι και κυρίως τα κοιτάσματα πετρελαίου¹⁰. Είχε γίνει αντιληπτό πως ήταν αβέβαιο το ποιος θα καταφέρει να ελέγξει τη Μέση Ανατολή, γιατί υπήρχαν και άλλα κράτη τα οποία προέβαλαν διεκδικήσεις, και για αυτό το λόγο αναζητούνταν

⁸ Κυρίως αναφέρονται τα οκτώ κράτη του Αρκτικού Συμβουλίου τα οποία είναι η Ισλανδία, η Νορβηγία, η Δανία με τη Γροιλανδία και τις νήσους Φερόες, η Φινλανδία, η Σουηδία, ο Καναδάς, η Ρωσική Ομοσπονδία και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Αξίζει να επισημανθεί πως ενδιαφέρον έχουν δείξει και κράτη που δεν συνορεύουν με την περιοχή άμεσα όπως η Βρετανία, η Κίνα, η Ιαπωνία αλλά και υπερεθνικοί οργανισμοί όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και το ΝΑΤΟ.

⁹ Σκοπός και των δύο δυνάμεων ήταν η άμεση πλήξη με βαλλιστικούς πυραύλους του αντιπάλου και η γρήγορη κυριαρχία σε περίπτωση ανοιχτής αναμέτρησης.

¹⁰ Βέβαια, μεγάλη έμφαση είχε δοθεί και για τα μεταλλεύματα που κρύβονταν στο υπέδαφος, αλλά και για την αλιεία η οποία προσέφερε σημαντικά οφέλη.

και άλλες εναλλακτικές. Εκείνη την περίοδο, ωστόσο η τεχνολογία δεν είχε φτάσει σε επίπεδα πλήρους επέκτασης σε ένα τόσο απρόσιτο περιβάλλον.

Συνοψίζοντας, οι κύριοι λόγοι των επεκτατικών κινήσεων των δύο υπερδυνάμεων της εποχής του ψυχρού πολέμου, ήταν η ασφάλεια και η επίδειξη ισχύος. Τα στρατηγικά πλεονεκτήματα που παρείχε και στις δύο πλευρές, τόσο εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης, που επέτρεπε συντομότερες αποστάσεις βολής και μια έγκαιρη προειδοποίηση σε περίπτωση που ο αντίπαλος θα έκανε κάποια επιθετική κίνηση, όσο και της αχανής έκτασης, πλούσια σε φυσικούς πόρους, κατέστησαν την Αρκτική ως ένα πεδίο εξαιρετικά ελκυστικό. Παρόλο που καμία από τις υπερδυνάμεις δεν επιθυμούσε την εμπλοκή σε πόλεμο, οι αψιμαχίες δεν έλειψαν και η ένταση συχνά «παραμόνευε», με αποτέλεσμα οι στρατιωτικές βάσεις που είχαν αναπτυχτεί να βρίσκονται σε πλήρη ετοιμότητα.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, το πολιτικό κλίμα άρχισε σταδιακά να μεταβάλλεται και άρχισαν οι προσπάθειες για μία ειρηνική επίλυση. Τον Οκτώβριο του 1987, ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ επισκέφθηκε το Μουρμάνσκ, στο πλαίσιο πολιτικών πρωτοβουλιών ενσωματωμένων στην “Περεστρόικα” και εκφώνησε μια ομιλία που έμεινε γνωστή ως «η Πρωτοβουλία του Μουρμάνσκ». Σκοπός αυτού του εγχειρήματος ήταν η μετατροπή της Αρκτικής από ένα πεδίο στρατιωτικών επιχειρήσεων σε μια «ζώνη ειρήνης», και η πρόσκληση σε αφοπλισμό με έναρξη διαλόγου ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση. Στο εσωτερικό, η ΕΣΣΔ αντιμετώπιζε την ομιλία ως ένα μέσο περιορισμού του επιπέδου στρατιωτικής αντιπαράθεσης στην περιοχή. Αξίζει να σημειωθεί βέβαια ότι για μία εξαντλημένη οικονομικά Σοβιετική Ένωση, η συγκεκριμένη πρωτοβουλία ήταν μονόδρομος. Σημασία όμως είχε, ότι πλέον ο δρόμος για μία ειρηνική επίλυση του Αρκτικού ζητήματος είχε ανοίξει¹¹.

¹¹ Η πρωτοβουλία διακρίνεται σε οκτώ σημεία με τα τρία να αφορούν τον στρατιωτικό τομέα, ενώ τα υπόλοιπα αναφέρονται σε μη στρατιωτικές δραστηριότητες. Συγκεκριμένα, η ομιλία καλεί σε αποπυρηνικοποίηση με τη δημιουργία μια ζώνης ελεύθερης από πυρηνικά όπλα, σε περιορισμό των ναυτικών επιχειρήσεων και στην οικοδόμηση μέτρων εμπιστοσύνης στην περιοχή. Τα μη στρατιωτικά μέτρα αφορούν τη δημιουργία μιας «ειδικής ζώνης» ενεργειακής συνεργασίας, την επίτευξη επιστημονικής συνεργασίας με τη δημιουργία μιας πρωτοβουλίας για την αρκτική έρευνα, τα ζητήματα των αυτοχθόνων, την περιβαλλοντική συνεργασία μέσω της ανάληψη κοινών μέτρων για την προστασία του αρκτικού περιβάλλοντος.

Στροφή Του Ενδιαφέροντος Στον Υψηλό Βορρά

Με την άφιξη του 21^{ου} αιώνα, παρατηρείται πως το ενδιαφέρον των κρατικών δρώντων και κυρίως της μοναδικής υπερδύναμης της περιόδου μετατοπίζεται στον χώρο της Μέσης Ανατολής (για ενεργειακούς λόγους αλλά και για την αντιμετώπιση των ασύμμετρων απειλών). Σταδιακά, η Αρκτική επανήλθε στο επίκεντρο της ατζέντας των κρατών κυρίως εξαιτίας των κλιματικών αλλαγών που επηρεάζουν αυτή την οικολογικά ευαίσθητη περιοχή και αναμένεται να υπάρξουν δυσμενείς επιπτώσεις, εάν το λιώσιμο των παγετώνων συνεχίσει με τον ίδιο ρυθμό. Η κατάσταση αυτή, έχει θορυβήσει τα κράτη, που δαπανούν πόρους για ζητήματα έρευνας και προστασίας του περιβάλλοντος του Αρκτικού Κύκλου διότι εξαιτίας της τήξεως παρατηρούνται αλλαγές στη Δυτική Αφρική. Παραλιακά κράτη όπως η Γκάνα, η Σενεγάλη, το Καμερούν, η Μαυριτανία έχουν σταδιακά απολέσει τμήματα της παράλιας ζώνης και ορισμένων εκ των παράκτιων περιοχών τους.

Ως απότοκος, δυσμενείς επιπτώσεις εντοπίζονται στις υποδομές και στις οικονομικές τους δραστηριότητες ενώ αυξάνονται και τα κοινωνικά προβλήματα (εγκληματικότητα, μετανάστευση) εξαιτίας της απώλειας της γης¹². Από την άλλη πλευρά, πολυεθνικές επιχειρήσεις και βιομηχανίες που ασχολούνται με τα ορυχεία, τη ναυτιλία, τους ενεργειακούς πόρους και την αλιεία αντιμετωπίζουν θετικά τις συνέπειες των κλιματικών αλλαγών ως μέσο επέκτασης των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων σε μία περιοχή που έως τότε δεν είχαν πρόσβαση¹³. Επιπρόσθετα, η αναβίωση του ενδιαφέροντος προς την Αρκτική και οι ανάλογες ενέργειες δημιούργησαν ανασφάλεια σχετικά με τις προθέσεις ορίσμενων κρατικών δρώντων δίχως προηγούμενο¹⁴. Θεωρητικά τα ζητήματα ασφάλειας δεν απασχολούν τον Αρκτικό Κύκλο παρά το γεγονός πως τα περισσότερα κράτη διατηρούν ορισμένες

¹² Fagotto M., «West Africa is Being Swallowed by the Sea», Foreign Policy, 6 Οκτωβρίου 2016, fp@foreignpolicy.com.

¹³ Την παραπάνω άποψη ενστερνίζονται και κρατικοί δρώντες όπως η Κίνα που επιδεικνύει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον ενεργειακό πλούτο και αντιλαμβάνεται την περιοχή ως διεθνές υδάτινο περιβάλλον και όχι ως περιοχή με αποκλειστικά ενδιαφέροντα των συνοριακών κρατών. Χαρακτηριστικά, τον Μάρτιο του 2010, στο περιοδικό “The Diplomat” ο ναύαρχος Yin Zhuo εξέφρασε την άποψη πως η Αρκτική ανήκει σε όλους τους ανθρώπους και ό,τι κανένα κράτος δεν ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα.

¹⁴ Συγκεκριμένα, τον Αύγουστο του 2007 ένα ερευνητικό ρωσικό υποβρύχιο με επιβάτη τον Arthur Chilingarov καταδύθηκε στον Βόρειο Πόλο και τοποθέτησε τη ρωσική σημαία στο βάθος της θάλασσας, μια κίνηση που αναστάτωσε τα περιβάλλοντα κράτη, με τον τότε Καναδό υπουργό Εξωτερικών να δηλώνει ότι: «δεν βρισκόμαστε στον 15^ο αιώνα, δεν μπορεί ο καθένας να βάζει σημαίες και να λέει ότι διεκδικεί την περιοχή». Η παραπάνω πράξη ως αποτέλεσμα επαναπροσδιόρισε τα ζητήματα συμφέροντος των κρατών της περιοχής.

στρατιωτικές βάσεις και περιορισμένες πυρηνικές κεφαλές. Συνεπώς, παρατηρείται στρατιωτική παρουσία και αυξημένες αμυντικές δυνατότητες. Καθώς όμως, η περιοχή θεωρείται αυξημένης περιβαλλοντικής σημασίας, οι στρατιωτικές δυνατότητες των κρατών δεν αυξάνονται υπέρμετρα, αλλά διατηρούνται σε μη απειλητικά επίπεδα για τα υπόλοιπα κράτη της περιοχής, μια κατάσταση που όπως θα δούμε προσφάτως έχει μεταβληθεί.

Βρετανικό Κράτος Και Βόρεια Μεσόγειος

Η Μεγάλη Βρετανία σε επικοινωνιακό και πολιτικό επίπεδο εκφράζει μια παραδοσιακή – ιστορική σχέση με την περιοχή του Αρκτικού Κύκλου (διάρκειας 400 χρόνων). Από τις εξερευνήσεις του 16^{ου} αιώνα έως τις σύγχρονες έρευνες που διεξάγονται εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής, η Βρετανία δραστηριοποιείται και συνιστά κάτι παραπάνω από ένα ενδιαφερόμενο κράτος παρατηρητή¹⁵. Η ίδια αντιλαμβάνεται τον Αρκτικό Ωκεανό ως “Βόρεια Μεσόγειος”¹⁶ και υποστηρίζει πως εξαιτίας της γεωγραφικής της εγγύτητας¹⁷ θα βρεθεί εκτεθειμένη λόγω της τήξεως των πάγων¹⁸ και για αυτό το λόγο δίνει έμφαση στα περιβαλλοντικά ζητήματα χωρίς όμως να αγνοεί τις οικονομικές και εμπορικές ευκαιρίες σε επίπεδο ενέργειας, τουρισμού και ναυσιπλοΐας. Επιπλέον, εκφράζει πως τα συμφέροντα της εκτείνονται πέραν των συνόρων της και τάσσεται υπέρ της ενίσχυσης της διακρατικής συνεργασίας και της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών στην περιοχή. Θα μπορούσε να ειπωθεί πως τα συμφέροντα¹⁹ της Βρετανίας συνοψίζονται σε ζητήματα ασφάλειας, πολιτικής, οικονομίας και περιβάλλοντος. Ταυτόχρονα, ως μέλος του

¹⁵ Συμμετέχει ως κράτος “observer” στο Αρκτικό Συμβούλιο και στο Ευρωαρκτικό Συμβούλιο του Μπάρεντς με στόχο της διατήρησης της σταθερότητας στην περιοχή. Τέλος συμμετέχει στο Αρκτικό Στρατιωτικό Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα με σκοπό την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων που ανακύπτουν στην αρκτική περιοχή της νοτιοδυτικής Ρωσίας.

¹⁶ Το 2008 επιχείρησε την ανάπτυξη της πρώτης Αρκτικής στρατηγικής αναγνωρίζοντας την ασφάλεια στην περιοχή όχι από στρατιωτικής ανησυχίας αλλά από οικονομικής δραστηριότητας, περιβαλλοντικών ενδιαφερόντων και πολιτικών εκτιμήσεων.

¹⁷ Μνεία στην σφοδρή κακοκαιρία που έπληξε την Βρετανία τους χειμερινούς μήνες του 2009 και τον Δεκέμβριο του 2010 ως απότοκος της Αρκτικής ταλάντωσης με σοβαρές συνέπειες σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

¹⁸ Διαδικασία που προσελκύει το ενδιαφέρον κρατικών δρώντων και ΜΚΟ και εκκινεί πρωτοβουλίες για θαλάσσιους δρόμους, έρευνα, εκμετάλλευση πόρων και αρκτικό τουρισμό.

¹⁹ Μια 5^η διάσταση σχετίζεται με την ιστορική κουλτούρα και τον πολιτισμό καθώς η χώρα εκφράζει μία παραδοσιακή σύνδεση με την Αρκτική με σκοπό την αναζωπύρωση του ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης (π.χ σειρά ντοκιμαντέρ “Frozen Planet” από το BBC το 2011). Μέσω βιβλίων και τηλεοπτικών σειρών η Αρκτική συνδέεται με την Βρετανική κουλτούρα. Ακόμη, τα υπόλοιπα κράτη αναγνωρίζουν αυτή την ιστορική κληρονομιά ως λόγο εμπλοκής της χώρας στα ζητήματα της Αρκτικής.

NATO αντιμετωπίζει τον Αρκτικό Κύκλο ως μείζονος βαρύτητας για τα συμφέροντα της Ατλαντικής Συμμαχίας.

1.1 Ζητήματα Ασφάλειας

Αναφορικά με τα ζητήματα ασφάλειας, τάσσεται υπέρ της μείωσης των εντάσεων ενώ βλέπει την Αρκτική και τον Βόρειο Ατλαντικό ως θέατρο επέκτασης των στρατηγικών²⁰ και εμπορικών της ενδιαφερόντων. Η Βρετανία μέσω της ύπαρξης των πυρηνικών υποβρύχιων της για αποτροπή και μέσω του NATO και συμμαχιών σε διμερές επίπεδο παραμένει στρατιωτικά δεσμευμένη στην περιοχή. Επίσης, αν η ΑΟΖ των 200 ναυτικών μιλίων συμπεριλάβει και τα νησιά Shetland τότε τα ενδιαφέροντα της Μεγάλης Βρετανίας εκτείνονται στα νότια άκρα του Αρκτικού Ωκεανού. Επιπρόσθετα, η στρατηγική του βρετανικού κράτους θα πρέπει να σχετίζεται και με τις βλέψεις της Ρωσίας, οι σχέσεις των οποίων χαρακτηρίζονται από ρευστότητα. Μολαταύτα, η ίδια εστιάζει στην μείωση των πολιτικών εντάσεων με την Ρωσική Ομοσπονδία (που συνιστά κυρίαρχο παίχτη στην Αρκτική) και εμβαθύνει στην εκμετάλλευση των οικονομικών ευκαιριών. Τέλος, ενδυναμώνει τις σχέσεις της με τα υπόλοιπα αρκτικά κράτη σε ζητήματα οικονομικής συνεργασίας και άμυνας προκειμένου να εδραιωθεί ως αξιόπιστος στρατηγικός σύμμαχος από τα βόρειο-ευρωπαϊκά κράτη.

1.2 Τομέας Λήψεως Αποφάσεων

Σε πολιτικό επίπεδο η Βρετανία συμμετέχει στα θεσμικά όργανα του Αρκτικού Κύκλου και κινητοποιείται για θέματα ενέργειας, περιβάλλοντος, μεταφορών και αλιείας ενώ όπως προειπώθηκε διατηρεί στενές σχέσεις με τα περισσότερα κράτη που συνορεύουν με την Αρκτική. Παράλληλα, ακολουθεί μια προσεγμένη στρατηγική σχετικά με τα κυριαρχικά δικαιώματα των εμπλεκόμενων κρατών και εκφράζει την ανάγκη προάσπισης των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων πληθυσμών. Η ίδια όντας παρατηρητής, έχει περιορισμένη δύναμη στον τομέα λήψεως αποφάσεων και συνεπώς επικεντρώνεται στην ενίσχυση των διμερών της σχέσεων ενώ συνάμα καλεί για αυξημένη συμμετοχή των υπόλοιπων παρατηρητών του Αρκτικού Συμβουλίου σε θέματα έρευνας και διάσωσης.

²⁰ Ήδη από την ψυχροπολεμική εποχή, η περιοχή GIUK, δηλαδή η Γροιλανδία – Ισλανδία – Βρετανία, υπήρξε περιοχή εξαιρετικού στρατηγικού ενδιαφέροντος για τη δυτική συμμαχία συνδυαστικά με τις πρωτοβουλίες αλιείας.

1.3 Οικονομικές Προοπτικές

Σχετικά με τις οικονομικές ευκαιρίες, μεγάλες βρετανικές πολυεθνικές εταιρείες όπως η BP και η Shell δραστηριοποιούνται στην Αρκτική, σε αποστολές εξερεύνησης και εξόρυξης ενεργειακών πόρων ενώ και άλλες μικρότερου βεληνεκούς όπως η Cairn Energy ενεργεί σε ανάλογες αποστολές για πόρους σε συνεργασία με τη Γροιλανδία. Διατυπώνει επιθυμία ακόμη για την αλιεία, τον τουρισμό και την ναυσιπλοΐα μέσω στενότερων εμπορικών σχέσεων με τα Βαλτικά – Σκανδιναβικά κράτη και ιδιαίτερα τη Νορβηγία σε επίπεδο εξόρυξης πετρελαίου και ανάπτυξης παράκτιων αιολικών πάρκων, πράξεις που δεσμεύουν περισσότερο τη χώρα στο μέλλον της περιοχής.

1.4 Περιβαλλοντική Διάσταση

Υπό το πρίσμα του περιβάλλοντος, εκφράζει πως εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης στο Βόρειο Ατλαντικό θα επηρεαστεί άμεσα από τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής στην Αρκτική (λιώσιμο των πάγων, ακραία κακοκαιρία και άνοδος της στάθμης της θάλασσας) και συνεπώς κινητοποιείται για την προστασία του ευαίσθητου οικολογικά περιβάλλοντος των πάγων²¹. Με βάση τα παραπάνω, το βρετανικό κράτος επικεντρώνεται περισσότερο σε ζητήματα οικονομικής και περιβαλλοντικής υφής, σε θέματα λήψεως αποφάσεων, χωρίς όμως να αγνοεί την διάσταση της ασφάλειας. Επιπλέον, επιθυμεί την διατήρηση της περιοχής ως ζώνης χαμηλού κινδύνου και τάσσεται υπέρ της ειρήνης και της σταθερότητας. Η συγκεκριμένη οπτική της Βρετανίας άλλαξε ριζικά μετά τις αναθεωρητικές κινήσεις της Ρωσίας το 2014 στην Κριμαία και την αύξηση των αμυντικών δυνατοτήτων της στον Αρκτικό Κύκλο (εξοπλισμός στρατιωτικών βάσεων, εκπαίδευση και ασκήσεις των ρωσικών δυνάμεων στο αρκτικό περιβάλλον καθώς και επενδύσεις για έρευνα, διάσωση και εκμετάλλευση αρκτικών πόρων) κάτι που θορύβησε τα υπόλοιπα κράτη και συνέβαλε στην αναβάθμιση της ασφάλειας στην συγκεκριμένη περιοχή²².

²¹ Με βάση το συγκεκριμένο σκεπτικό και επειδή υπερέχει σε επίπεδο τεχνολογίας και έρευνας συνεργάζεται με παράκτια και μη κράτη αλλά και με τους ντόπιους στο πλαίσιο αντιμετώπισης των επιπτώσεων της ραγδαίας κλιματικής αλλαγής (π.χ Arctic Climate Impact Assessment & Conservation of Arctic Flora and Fauna, Joint Nature Conservation Committee).

²² Λαμβάνοντας υπόψη τα γεγονότα που προαναφέρθηκαν επιβεβαιώνεται η άποψη πως σε ένα άναρχο περιβάλλον χαρακτηριζόμενο από έλλειψη εμπιστοσύνης και διλήμματα ασφάλειας, η αναθεωρητική συμπεριφορά ενός δρώντα δημιουργεί ανασφάλεια στα υπόλοιπα κράτη και τα αναγκάζει να

1.5 Μεταστροφή Στον Τομέα Της Άμυνας

Συνεπώς παρατηρείται μεταβολή συγκριτικά με το παρελθόν -από την «εγκατάλειψη» της περιοχής με την λήξη του Ψυχρού Πολέμου, σε μία μη μιλιταριστική προσέγγιση της Βρετανίας και τέλος στην πρόσφατη επαναπαρουσίαση του στρατιωτικού σκέλους άμυνας με την ανακοίνωση της Defence Arctic Strategy (DAS) το 2018, το πρώτο έγγραφο προερχόμενο από το Υπουργείο Άμυνας αναφορικά με την Αρκτική, στο πλαίσιο διατήρησης της παγκόσμιας επιρροής της- κάτι που οφείλεται σε μία πληθώρα παραγόντων (δομικοί και μη). Η αλλαγή αυτή με έμφαση σε ζητήματα στρατιωτικής άμυνας σχετίζεται με την αύξηση της γεωπολιτικής σημασίας της Αρκτικής, τις αναθεωρητικές κινήσεις της Ρωσίας²³ και την επέκταση της στον Βορρά αλλά και με την εικόνα της Βρετανίας μετά το Brexit. Ταυτόχρονα, η Βρετανία οδεύοντας εκτός πλαισίου Ευρωπαϊκής Ένωσης επιθυμεί την αύξηση της ναυτικής παρουσίας της και της παγκόσμιας θαλάσσιας επιρροής της²⁴. Αν και το παραπάνω ενγχείρημα συναντά κωλύματα εξαιτίας έλλειψης πόρων στον αμυντικό προϋπολογισμό καθίσταται πρωτεύον ζήτημα ζωτικής σημασίας.

1.6 Συνεργασίες Διμερούς-Πολυμερούς Φύσεως Και Προοπτικές

Επιπλέον, ενισχύει τις ιστορικές ναυτικές σχέσεις με τα αρκτικά κράτη σε διμερές επίπεδο (κάποια από τα οποία είναι ταυτόχρονα και κράτη μέλη του NATO) σε μία προσπάθεια παρακολούθησης της ρωσικής επέκτασης, με στόχο την δημιουργία μίας αμυντικής γραμμής αποτροπής. Χαρακτηριστικά, έχει εγκρίνει ένα δεκαετές πρόγραμμα εκπαιδευτικού χαρακτήρα με ασκήσεις του Βασιλικού Ναυτικού στην Νορβηγία²⁵ και πραγματοποιεί θαλάσσια περιπολία²⁶ με αεροσκάφος P-8A Poseidon

συμπεριφερθούν με ανάλογο τρόπο. Η ιδιαίτερη σημασία της ενέργειας εντατικοποιεί την παραπάνω άποψη και οδηγεί σε καταστάσεις δίχως προηγούμενο που ενδέχεται να προκαλέσουν εντάσεις διακρατικής φύσεως και να οδηγήσουν σε σύρραξη.

²³ Επιπλέον οι σχέσεις μεταξύ Βρετανών και Ρώσων έχουν ψυχρανθεί μετά το περιστατικό της δηλητηρίασης του Skripal, μια κίνηση που προκάλεσε την οργή της Βρετανίας με την May να κατηγορεί ως υπαίτιο την Ρωσική Κυβέρνηση.

²⁴ Εστιάζει στην αναβάθμιση της εικόνας της, της ναυτιλιακής της ταυτότητας και της αναβίωσης της ως μεγάλη ναυτική δύναμη ανάλογου βεληνεκούς στην προ 'Α Παγκοσμίου Πολέμου εποχή.

²⁵ Η Νορβηγία αν και κράτος-μέλος του NATO μέχρι προσφάτως διατηρούσε εξαιρετικές σχέσεις με την Ρωσία παρά τις διαφορές τους αναφορικά με δικαιώματα αλιείας σε διαφιλονικούμενες θάλασσες στο πλαίσιο της γειτνίασης με σκοπό το αμοιβαίο όφελος. Η κατάσταση αυτή άλλαξε μετά τις αναθεωρητικές κινήσεις της δεύτερης προς την Κριμαία και την «επιθετική» της στάση απέναντι στα γειτονικά κράτη ιδιαίτερα σε αυτά με τα οποία παρουσιάζει διμερείς διαφορές.

²⁶ Επιπλέον πραγματοποιείται ναυτική περιπολία σε εμπορικούς δρόμους που ανοίγουν ως απότοκος της τήξεως των πάγων π.χ Βόρειο Θαλάσσιο Πέρασμα μαζί με την βόρεια ακτογραμμή της Ρωσίας και το αρκτικό κεντρικό μονοπάτι που ξεκινά από την Ισλανδία και εκτείνεται στον Βερίγγειο πορθμό.

και Royal Air Force Eurofighter Typhoon για τον έλεγχο της ρωσικής υποβρύχιας δραστηριότητας. Επιπρόσθετα, συνεργάζεται σε διμερές επίπεδο στον τομέα της άμυνας με την Ισλανδία²⁷ και την Φινλανδία. Παράλληλα, εκκίνησε εγχειρήματα και σε πολυμερές επίπεδο με κυριότερα παραδείγματα την τριμερή άσκηση στην Νορβηγία (ΗΠΑ-Νορβηγία και Ηνωμένο Βασίλειο), την τριμερή συμφωνία για τον ναυτικό έλεγχο με θαλάσσια αεροσκάφη και την συνεργασία μεταξύ του Βασιλικού Ναυτικού και των Πεζοναυτών. Το βρετανικό κράτος εστίασε στην ενίσχυση της εμπλοκής και διεθνών οργανισμών στην περιοχή του Αρκτικού Κύκλου ως μέσο προώθησης και των δικών του συμφέροντων. Η ανάπτυξη της Νατοϊκής Ατλαντικής Διοίκησης που δημιουργήθηκε το 2018 ως απάντηση στην αύξηση της παρουσίας των ρωσικών υποβρυχίων στον Βόρειο Ατλαντικό συνιστά χαρακτηριστικό παράδειγμα²⁸. Τέλος η κοινή εκστρατευτική δύναμη (εγχείρημα Βρετανικής δημιουργίας σε συνεργασία με την Δανία, την Φινλανδία και την Σουηδία) που κατέστη πλήρως λειτουργική το 2019 για θαλάσσιες ασκήσεις των ενόπλων δυνάμεων των εμπλεκόμενων μερών αποτελεί γεγονός που μαρτυρά τον πρωταγωνιστικό ρόλο που έχει αναλάβει η Βρετανία σε επίπεδο άμυνας και ασφάλειας παρά το γεγονός πως δεν συνιστά αρκτικό κράτος.

Η Ατλαντική Συμμαχία: Νέος παίχτης Στην Αρκτική Σκακιέρα;

Η εμπλοκή της βρετανικής χώρας στην Αρκτική συνδυάζεται με την κινητοποίηση της Ατλαντικής Συμμαχίας. Ως συνέπεια των κλιματικών αλλαγών και του γενικότερου γεωπολιτικού ανταγωνισμού στην περιοχή, αναβαθμίστηκε η Αρκτική σε ζήτημα υψίστης σημασίας για την νατοϊκή ασφάλεια. Ιδιαίτερης αναφοράς χρήζει το γεγονός πως τέσσερα από τα πέντε κράτη που συνορεύουν άμεσα με την περιοχή είναι ταυτόχρονα και κράτη – μέλη του ΝΑΤΟ. Ο οργανισμός, συζητά όλα τα ζητήματα με τα οποία ασχολούνται τα κράτη της περιοχής, είτε πρόκειται για πρόσβαση και αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου, είτε για ασφάλεια, είτε και για γεωπολιτικούς ισχυρισμούς κάποιων εκ των μελών του. Επιπλέον, η τεράστια ποσότητα ενεργειακού πλούτου, μεταλλευμάτων, αλιείας, το ενδεχόμενο δημιουργίας

²⁷ Η ίδια μετά την αποχώρηση της αμερικανικής στρατιωτικής βάσης ανασκεύασε τις απόψεις για την στρατηγική της θέση και την πολιτική της ασφάλεια δίνοντας βαρύτητα στις σχέσεις με το ΝΑΤΟ αλλά και με διμερείς σχέσεις στον τομέα της αεροάμυνας και της ασφάλειας.

²⁸ Η ένωση δυνάμεων στο Νόρφολκ και η προετοιμασία της τεράστιας άσκησης «Ένωση Τρίαινα» (Trident Juncture Exercise) με 45.000 προσωπικό που φιλοξενήθηκε στην Νορβηγία μαρτυρούν την κινητοποίηση όλων των αρκτικών κρατών και μη για την μεγιστοποίηση της ασφάλειας τους εναντίον της ρωσικής κινητικότητας.

νέων θαλάσσιων οδών, ο διακρατικός ανταγωνισμός σε περιφερειακό επίπεδο, η αυξανόμενη σχέση εξάρτησης των κρατών σε ενέργεια, οι επιπτώσεις των κλιματικών αλλαγών και η διάθεση εκμετάλλευσης των πόρων της Αρκτικής τόσο από τα Αρκτικά κράτη όσο και από άλλα κράτη, κάνουν αναγκαία την συμμετοχή του ΝΑΤΟ στην συγκεκριμένη περιοχή. Τέλος οι προσφάτως τεταμένες σχέσεις με την Ρωσία είχαν ως επακόλουθο, πολλά αρκτικά κράτη να συμμετάσχουν σε ασκήσεις του ΝΑΤΟ (προσομοιώσεις σε περίπτωση συγκρούσεων για πόρους με ένα εχθρικό κράτος στην Αρκτική και ενεργοποίηση άρθρου πέντε) που πραγματοποιήθηκαν σε εδάφη αρκτικών κρατών (π.χ Νορβηγία και άσκηση “Cold Response”) αναγνωρίζοντας με αυτόν τον τρόπο την ανάγκη εντονότερης και καθοριστικής παρουσίας του Οργανισμού σε αυτή τη γεωγραφική περιοχή.

Συμπέρασμα

Καταλήγωντας, γίνεται αποδεκτό πως η αυξημένη βαρύτητα και το ενδιαφέρον που επιδεικνύουν οι κρατικοί δρώντες για την περιοχή της Αρκτικής εξαιτίας των οφελών που δύνανται να αποκτηθούν αναβαθμίζουν την διάσταση της ασφάλειας και ενδέχεται να οδηγήσουν σε αντικρουόμενες στρατηγικές και ενέργειες. Λαμβάνοντας υπόψη, όσα ειπώθηκαν για την πάγια στάση των κρατών περί μεγιστοποίησης της ισχύος τους ως μέσο ενδυνάμωσης και διατήρησης της θέσης τους συνδυαστικά με την άναρχη φύση του συστήματος και την αυξημένη αβεβαιότητα, η περιπτωσιολογική μελέτη του Αρκτικού Κύκλου δεν θα αποτελέσει εξαίρεση. Στην παραπάνω άποψη, προστίθεται και η τεράστια σημασία των ενεργειακών πόρων που καθίστανται απαραίτητοι για την εύρυθμη λειτουργία των κρατών και για την βελτίωση του κύρους τους αλλά και την ενδυνάμωση τους (μία οπτική που αποδέχονται ντε φάκτο όλο και περισσότερα κράτη ανεπτυγμένα και αναπτυσσόμενα). Όπως αναλύθηκε, η Βρετανία αν και δεν συνορεύει άμεσα με την περιοχή εντούτοις έχει αποκτήσει πρωταγωνιστικό ρόλο και επενδύει με κάθε τρόπο στην μεγαλύτερη δέσμευση της, στα γεγονότα της Αρκτικής αναδεικνύοντας τόσο σε διμερές όσο και σε πολυμερές επίπεδο την σημαντική της δράση. Παρά την μεταβολή της στρατηγικής της και την δημιουργία μιας αυξανόμενης αμυντικής στάσης των κρατών ως αντίμετρο στις κινήσεις της Ρωσίας, όλοι οι παίκτες προς το παρόν τάσσονται υπέρ της διατήρησης της ισορροπίας και της ειρήνης στον Αρκτικό Κύκλο εξαιτίας του οικολογικά ιδιόμορφου και απρόσιτου περιβάλλοντος του. Το

ενδεχόμενο όμως της τήξεως των πάγων -πέρα από σημαντικότερες περιβαλλοντικές συνέπειες θα παρουσιάσει και ευκαιρίες προς εκμετάλλευση του αρκτικού πλούτου σε ποικίλους τομείς- συνδυαστικά με την αναζοπύρωση των συνοριακών διαφορών μεταξύ των κρατών και την δυνατότητα εξάπλωσης του διεθνούς εμπορίου καθίστανται ικανά να μετατρέψουν την περιοχή της Αρκτικής σε ένα νέο Ελντοράντο με δυσμενείς συνέπειες σε τοπικό επίπεδο αλλά και στο διεθνές στερέωμα.

Παράρτημα

1.7 Ο Πλούτος Των Πάγων

Η περιοχή της Αρκτικής είναι εξαιρετικά πλούσια σε κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου γεγονός που την καθιστά πόλο έλξης για πολλά κράτη. Σύμφωνα με έρευνα της αντιπροσωπείας **United States Geological Survey** το 2008 εκτιμάται πως η Αρκτική διαθέτει το 30% των συνολικών αποθεμάτων παγκοσμίως σε φυσικό αέριο και το 13% σε πετρέλαιο. Χαρακτηριστικά, υπολογίζονται 90 δις βαρέλια ισοδυνάμων πετρελαίου, 1.669 τρις κυβικά πόδια φυσικού αερίου και 44 δις βαρέλια φυσικού αερίου σε υγρή μορφή. Η μεγαλύτερη ποσότητα κοιτασμάτων φυσικού αερίου βρίσκεται στη Ρωσική επικράτεια ενώ πετρελαίου στην Αλάσκα, τον Καναδά και τη Γροιλανδία. Επιπλέον, εικάζεται πως η περιοχή της Ευρασίας κατέχει το 63% στη βάση πόρων του Αρκτικού Κύκλου ενώ η Βόρειος Αμερική το 36%.

Province	Oil (MMBO)	Total Gas (BCFG)	NGL (MMBNGL)	BOE (MMBOE)
West Siberian Basin	3,659.88	651,498.56	20,328.69	132,571.66
Arctic Alaska	29,960.94	221,397.60	5,904.97	72,765.52
East Barents Basin	7,406.49	317,557.97	1,422.28	61,755.10
East Greenland Rift Basins	8,902.13	86,180.06	8,121.57	31,387.04
Yenisey-Khatanga Basin	5,583.74	99,964.26	2,675.15	24,919.61
Amerasia Basin	9,723.58	56,891.21	541.69	19,747.14
West Greenland-East	7,274.40	51,818.16	1,152.59	17,063.35

Canada				
Laptev Sea Shelf	3,115.57	32,562.84	867.16	9,409.87
Norwegian Margin	1,437.29	32,281.01	504.73	7,322.19
Barents Platform	2,055.51	26,218.67	278.71	6,704.00
Eurasia Basin	1,342.15	19,475.43	520.26	5,108.31
North Kara Basins and Platforms	1,807.26	14,973.58	390.22	4,693.07
Timan-Pechora Basin	1,667.21	9,062.59	202.80	3,380.44
North Greenland Sheared Margin	1,349.80	10,207.24	273.09	3,324.09
Lomonosov-Makarov	1,106.78	7,156.25	191.55	2,491.04
Sverdrup Basin	851.11	8,596.36	191.20	2,475.04
Lena-Anabar Basin	1,912.89	2,106.75	56.41	2,320.43
North Chukchi-Wrangel Foreland Basin	85.99	6,065.76	106.57	1,203.52
Vilkitskii Basin	98.03	5,741.87	101.63	1,156.63
Northwest Laptev Sea Shelf	172.24	4,488.12	119.63	1,039.90
Lena-Vilyui Basin	376.86	1,335.20	35.66	635.06
Zyryanka Basin	47.82	1,505.99	40.14	338.95
East Siberian Sea Basin	19.73	618.83	10.91	133.78
Hope Basin	2.47	648.17	11.37	121.87
Northwest Canada Interior Basins	23.34	305.34	15.24	89.47

Accessed at US Geological Survey (USGS), 2008. Circum -Arctic Resource Appraisal: Estimates of Undiscovered Oil and Gas North of the Arctic Circle.

Το κομμάτι της Ευρασίας που βρίσκεται στον Αρκτικό Κύκλο ως επί το πλείστον διαθέτει φυσικό αέριο (και σε υγρή μορφή) της τάξεως του 90% της συνολικής ποσότητας. Η λεκάνη της Δυτικής Σιβηρίας και η λεκάνη ανατολικά της θάλασσας

του Μπάρεντς εκτιμάται ότι διαθέτουν 194.3 δις βαρέλια πετρελαίου και ισοδυνάμων του, που είναι ταυτόχρονα και το 75% των συνολικών πόρων της Ευρασιατικής βάσης. Οι τρεις μεγαλύτερες περιοχές της Αρκτικής διαθέτουν το 65% των συνολικών κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στην περιοχή και οι 10 μεγαλύτερες απαριθμούν περίπου το 93% των συνολικών κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στην περιοχή. Οι υπόλοιπες 15 εικάζεται πως διαθέτουν το 7% των πόρων της Αρκτικής.

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με την έρευνα περισσότερο από το 70% των ανεξερεύνητων κοιτασμάτων πετρελαίου της Αρκτικής υπολογίζεται πως βρίσκεται σε 5 περιοχές και συγκεκριμένα την Αλάσκα, τη Αμερικανοασιατική λεκάνη, τη λεκάνη ανατολικά της θάλασσας του Μπάρεντς, τη λεκάνη στα ανατολικά της Γροιλανδίας και τη λεκάνη δυτικά της Γροιλανδίας και ανατολικά του Καναδά. Η Βορειοαμερικανική πλευρά της Αρκτικής υπολογίζεται πως διαθέτει το 65% των ανεξερεύνητων κοιτασμάτων πετρελαίου με την Αλάσκα να έχει τα μεγαλύτερα αποθέματα της τάξεως των 30 δις βαρελιών, την Αμερικανοασιατική λεκάνη (βόρεια του Καναδά) με 9,7 δις βαρέλια και το Ανατολικό ρήγμα της Γροιλανδίας με 8,9 δις βαρέλια ενώ συνολικά και οι τρεις μαζί θεωρείται πως διαθέτουν περίπου 48,6 δις βαρέλια δηλαδή το 55% των συνολικών κοιτασμάτων.

Σχετικά με τα ανεξερεύνητα κοιτάσματα φυσικού αερίου εικάζεται πως το 70% συγκεντρώνεται σε τρεις βασικές περιοχές, τη λεκάνη της Δυτικής Σιβηρίας, τη λεκάνη ανατολικά της θάλασσας του Μπάρεντς και την Αλάσκα. Αναφορικά με τα ήδη γνωστά κοιτάσματα παρατηρούνται 61 τεράστια πεδία φυσικού αερίου και πετρελαίου κυρίως στη Ρωσία, την Αλάσκα, τον Βορειοδυτικό Καναδά και τη Νορβηγία. Από τα παραπάνω πεδία, τα δεκαπέντε είναι ανενεργά (έντεκα στο Καναδά, δύο στη Ρωσία και δύο στη Νορβηγία), τα τριάντα-τρία βρίσκονται στη Ρωσική επικράτεια (λεκάνη Δυτικής Σιβηρίας), έξι βρίσκονται στην Αλάσκα, έντεκα στο Καναδά και ένα στη Νορβηγία. Τέλος περισσότερα από τετρακόσια πεδία πετρελαίου και φυσικού αερίου, που περιέχουν 40 δις βαρέλια πετρελαίου, 1136 τρις κυβικά πόδια φυσικού αερίου και 8 δις βαρέλια φυσικού αερίου σε υγρή μορφή έχουν ανεπτυχθεί παραλιακά στα Βόρεια του Αρκτικού κύκλου κυρίως στη λεκάνη της Δυτικής Σιβηρίας (Ρωσία) και στις Βόρεια πλαγιά της Αλάσκας.

Εντούτοις, οι δύσκολες συνθήκες που επικρατούν στο αρκτικό περιβάλλον, οι τεχνολογικές δυσκολίες καθώς και η χαμηλή τιμή του πετρελαίου συνέβαλαν στη μείωση των αποστολών έρευνας στις παραλιακές περιοχές περαιτέρω (ενδεχόμενο ύπαρξης περισσότερου ανεξερεύνητου πλούτου). Από την άλλη πλευρά, η Αρκτική είναι πλούσια σε ορυκτό πλούτο π.χ ψευδάργυρο, νικέλιο αλλά και πολύτιμους λίθους ενώ ο τεράστιος αλιευτικός πλούτος και η ιδιαίτερη ναυτιλιακή αξία την αναβαθμίζει ακόμη περισσότερο καθιστώντας την ελκυστική όχι μόνο για τα συνοριακά κράτη αλλά και για άλλες χώρες που διαμορφώνουν την ατζέντα τους στην προσπάθεια τους να καλύψουν τις ενεργειακές τους ανάγκες και να προωθήσουν τα συμφέροντα τους.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία – Πηγές

- Finish Institute of International Affairs (FIIA), September **2019**. “*Global Britain’s Arctic Security Policy: Going Forward While Looking Back*” by **Agne Cepiskyte**. [pdf] Available at: <https://www.fiaa.fi/en/publication/global-britains-arctic-security-policy?read>. [Accessed at 20 December 2019]
- HM Government, from Foreign & Commonwealth Office and The Rt Hon Sir Alan Duncan KCMG, 4th April **2018**. “*Beyond the Ice: UK policy towards the Arctic*” [pdf] Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/beyond-the-ice-uk-policy-towards-the-arctic>. [Accessed at 15 December 2019]
- The International Institute for Strategic Studies (IISS), 6th November **2018**. *Military Balance Blog: “No cold feet: The UK’s new Arctic Defence Strategy”* [Online] Available at: <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2018/11/uk-new-arctic-defence-strategy>. [Accessed at 23 December 2019]
- The RUSI Journal, volume 156, **2011** – Issue 3. *The Uk and the Arctic: The Strategic Gap* by **Duncan Depledge** and **Klaus Dodds**. [Online] Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03071847.2011.591097?scroll=top&needAccess=true>. [Accessed at 22 December 2019]
- US Geological Survey (USGS), **2008**. *Circum -Arctic Resource Appraisal: Estimates of Undiscovered Oil and Gas North of the Arctic Circle* by **Kenneth J. Bird, Ronald R. Charpentier, Donald L. Gautier (CARA Project Chief), David W. Houseknecht, Timothy R. Klett, Janet K. Pitman, Thomas E. Moore, Christopher J. Schenk, Marilyn E. Tennyson, and Craig J. Wandre**. [Online] Available at: <https://pubs.usgs.gov/fs/2008/3049/>. [Accessed at 18 December 2019]
- Uk Parliament, House of Commons (Defence Committee) Thirteenth Special Report of Session **2017-2019**. “*On Thin Ice: Defence in the Arctic: Government Response to the Committee’s Twelfth Report*” [pdf] Available at: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmdfence/1659/1659.pdf>. [Accessed at 24 December 2019]

Ελληνική Βιβλιογραφία – Πηγές

- **Mearsheimer J. John, 2011**. “*Η Τραγωδία Της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*” (κεφάλαιο 2: Η αναρχία και ο αγώνας για ισχύ – Γιατί τα κράτη επιδιώκουν ισχύ – Θεμελιώδεις υποθέσεις και κρατική συμπεριφορά) Αθήνα, εκδόσεις Ποιότητα.

- **Μπόση Μαίρη, 2018.** “Οι όψεις της Διεθνούς Ασφάλειας” (κεφάλαιο 1.2 Ενέργεια και Ασφάλεια σελ 116-135 και 1.3 Αρκτικός Κύκλος σελ 149-181) Αθήνα, εκδόσεις Ποιότητα.
- **Τσακίρης Θεόδωρος, 2019.** “Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική: Η Γεοπολιτική Του Μαύρου Χρυσού Από Την Ανακάλυψη Πετρελαίου Στη Μέση Ανατολή Έως Τη Σχιστολιθική Επανάσταση (κεφάλαιο πρώτο: Η ενεργειακή ασφάλεια στην Θεωρία των Διεθνών Σχέσεων, 1.1 Τι είναι η ενεργειακή ασφάλεια;) Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση.
- Συλλογικό: **John Baylis, Steve Smith & Patricia Owens, 2013.** “Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής: Μία Εισαγωγή Στις Διεθνείς Σχέσεις” (Μέρος Τρίτο, Δομές και Διαδικασίες: Διεθνής και Παγκόσμια Ασφάλεια, **John Baylis**) Θεσσαλονίκη, εκδόσεις Επίκεντρο.